

2. Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 11.08.1994 р. № 69.
3. Ковенко М. Інвентаризація майна підприємства/Ковенко М. // Податки та бухгалтерський облік – 2008 – №97 – с.15-20
4. Коритник Л.П. Сучасні погляди на інвентаризацію як методичний прийом обліку і контролю/ Коритник Л.П //Вісник БДФА.Облік, аудит і аналіз. 2009 – с.320-325
5. Кузьмін Д.Л. Суб'єкти інвентаризації та порядок їх формування/ Кузьмін Д.Л // Бухгалтерія. – 2009. – №5. – С. 17-19.
6. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: Підручник. – 3-3 тє вид., перероб.і доп.- Київ: Вид-во "Центр учбової літератури", 2009.-670с.
7. Олійник Т.О. Інвентаризація запасів / Олійник Т.О. // Бухгалтерія. – 2010. – №3. – С. 116-119

*Віблей І.П., магістрант ТНЕУ,
науковий керівник: к.е.н., доцент Семанюк В. З.*

РОЛЬ БЮДЖЕТУВАННЯ ДЛЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Внутрішній контроль – це система, що є складовою управлінської діяльності, яка створюється з метою підвищення ефективності господарювання через своєчасне виявлення відхилень від запланованих результатів на всіх стадіях та рівнях управління й передбачає проведення дієвих коригувальних заходів щодо усунення виявлених порушень й запобігання їхньому виникненню у майбутньому.

Одним із важливих методів внутрішнього контролю витрат операційної діяльності є бюджетування. Бюджет підприємства (установи, організації) – це внутрішній документ, представлений у формі розпису видатків і/або доходів об'єкту бюджетування (підприємства, підрозділу, центру відповідальності), що складається на певний період шляхом багатоваріантного аналізу діяльності підприємства.

Ефективність використання бюджетів підприємства безпосередньо залежить від обраних методів їх розробки, які повинні максимально враховувати особливості діяльності підприємства. Для формування бюджетів підприємства варто додатково використовувати ліміти (граничні величини) у поєднанні з коефіцієнтним методом. Зокрема, при плануванні інших витрат операційної діяльності за основу розрахунку окремих груп витрат запропоновано використовувати значення попередніх періодів, скориговані на відповідні коефіцієнти з врахуванням законодавчих обмежень, що

застосовуються до даної групи з встановленням найбільш ймовірних та граничних значень. Це дозволить економістам визначати резерви для коригування бюджетних показників при різкій зміні умов функціонування.

Для бюджетування характерні основні ознаки технології управління, а саме: в процесі складання бюджетів обробляється значний масив інформації; в результаті аналізу наявної інформації приймаються рішення, які представляють у формі планових бюджетних показників; виконання бюджетів передбачає реалізацію попередньо прийнятих управлінських рішень; бюджетування передбачає фіксацію як планових, так і звітних бюджетних показників.

Бюджетування як і будь-яка технологія управління являє собою певну систему дій у галузі управління і передбачає послідовне здійснення чотирьох груп основних операцій: визначення мети управління, збирання та переробка інформації, прийняття рішень, організацію виконання рішень, здійснення обліку та контролю за виконанням рішень.

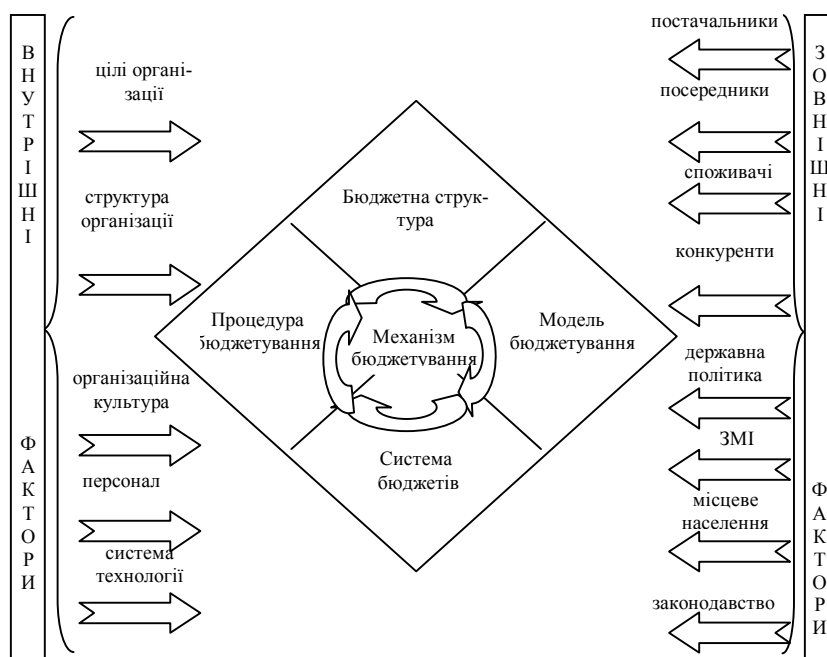
Перевагами застосування бюджетування є підвищення економічної ефективності діяльності підприємства за рахунок кращого використання різних ресурсів підприємства. В процесі використання різноманітних ресурсів формуються витрати підприємства. На кожному із етапів процесу бюджетування пропонуємо застосовувати різні ознаки класифікації витрат підприємства.

При використанні поділу витрат за економічними елементами виникають труднощі з тлумаченням елемента «Інші операційні витрати». Це пояснюється наявністю у формі № 2 «Звіту про фінансові результати» двох статей витрат з однаковою назвою «Інші операційні витрати» (коди рядків 090 та 270) та різним економічним змістом і наповненням, що зумовлює неоднозначність їх сприйняття у практичній роботі. З метою усунення даного протиріччя пропонуємо у другому розділі «Звіту про фінансові результати» за кодом рядка 270 перейменувати статтю на «Інші витрати операційної діяльності». Таку назву вважаємо за доцільне використовувати не лише у фінансовій звітності, але й у внутрішній управлінській, в тому числі при розробці бюджетів підприємства.

При бюджетуванні витрат за економічними елементами інші витрати операційної діяльності пропонуємо розділити на періодичні, обов'язкові, управлінські з метою врахування факторів їх формування та визначення резервів коригування витрат в процесі виконання бюджетів. У свою чергу, в складі управлінських витрат, тобто величина яких залежить від прийнятого управлінського рішення, варто виділити витрати на робочу силу, засоби праці, реалізацію продукції (робіт, послуг), поточне управління, втрати внаслідок прийняття невірних управлінських рішень.

Бюджетування являє собою складний механізм, функціонування якого в значній мірі залежить від злагодженої роботи усіх його складових.

Проведене дослідження дозволило виділити у складі механізму бюджетування бюджетну структуру, систему, модель та процедуру бюджетування (рис. 1).

Рис. 1. Складові та фактори впливу на механізм бюджетування [1]

Відповідно бюджетна структура являє собою набір об'єктів бюджетування, тобто одиниць, для яких формуватимуться окремі бюджети. Система бюджетування включає перелік бюджетів підприємства та їх показників. Модель бюджетування визначає порядок розрахунку кожного бюджетного показника та загальну схему консолідації бюджетів різних рівнів. Процедура бюджетування відображає організаційний аспект механізму бюджетування та передбачає встановлення термінів виконання, відповідальних осіб та послідовність реалізації окремих етапів бюджетного процесу.

Механізм бюджетування відображає не лише сукупність складових, але й взаємозв'язків між ними і поетапність змін станів процесу бюджетування.

Підвищення ефективності бюджетування потребує усунення наявної фрагментарності і формування механізму бюджетування. Операційна діяльність визначає результати господарської діяльності підприємств в цілому і є витратомісткою, а отже ретельної уваги потребує бюджетування витрат операційної діяльності з урахуванням впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

Використання у процесі бюджетування витрат операційної діяльності поділу витрат згідно з П(С)БО 16 «Витрати» не дозволяє забезпечити управлінські кадри точною інформацією про величину витрат, можливі шляхи їх зменшення. Для усунення цієї проблеми пропонуємо використовувати деталізований поділ витрат за економічними елементами. На осно-

ві цього поділу формується бюджетна система підприємства, яка визначатиме перелік бюджетів, зокрема витрат, їх показників [1].

Відповідно до сформованої бюджетної системи визначаються загальні характеристики моделі бюджетування, а саме порядок розрахунку бюджетних показників витрат та схему консолідації бюджетів різних рівнів. Для розрахунку бюджетів витрат операційної діяльності пропонуємо здійснювати дворівневий розподіл витрат: на рівні підприємства та на рівні підрозділу, який базується на групуванні витрат на прямі змінні, прямі постійні, непрямі змінні, непрямі постійні. Труднощі виникають при бюджетуванні непрямих витрат, які мають значну питому вагу на підприємствах. Для посилення дієвості внутрішнього контролю потрібно сформуванню оцінних показників для всіх сфер відповідальності з урахуванням галузевих особливостей:

- витратні показники – коефіцієнти матеріаловіддачі, амортизаційної віддачі, ресурсовіддачі, енерговіддачі, продуктивності праці, тривалості періоду покриття витрат на розкривні роботи;
- ресурсні показники ефективності – коефіцієнти фондівіддачі й оборотності виробничих засобів [1].

Ці показники передбачають зіставлення приросту корисного результату з витратами або спожитими ресурсами, що зумовили цей приріст.

Таким чином, у рамках механізму бюджетування у відповідності до результатів роботи, структури і величини витрат підрозділу здійснюють класифікацію структурних підрозділів підприємства на виробничі, обслуговуючі та допоміжні, техніко-економічні та соціальні з метою формування типових бюджетів операційної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Шеремета О.В. Механізм бюджетування на підприємстві / О.В. Шеремета // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. – Одеса, 2008. – Вип. 31. – С. 442–448.
2. Шеремета О.В. Розрахунок впливу факторів на бюджетні показники підприємства / О.В. Шеремета // Вчені записки Кримського інженерно-педагогічного університету. Економічні науки. – Сімферополь: НІЦ КІПУ, 2007. – Вип. 10. – С. 334–337.
3. Папінко В. Бюджетування як інструмент управління підприємством // Вісник ТНПУ ім. В. Гнатюка. Серія Економіка. – 2006 р. – № 20. – С. 227–232.
4. Семанюк В.З. Формування інформації для ухвалення управлінських рішень // Створення інтелектуальної системи обліку для економіки України/Матеріали міжн. н/п конференції, 21-22 листопада 2007 року. – Тернопіль: ТНЕУ – С.364-366.